Wstęp

Serdecznie zapraszamy do lektury kolejnego numeru *Studia Scandinavica*. Tegoroczny numer otwiera pięć artykułów przygotowanych na podstawie wykładów plenarnych wygłoszonych podczas „The 19th International Saga Conference: Sagas and Otherness". Więcej informacji o samej konferencji można znaleźć w relacji autorstwa Jakuba Morawca, zamieszczonej w dziale „Recenzje i komunikaty".

W pierwszym artykule tej sekcji norweski historyk Bjørn Bandlien pokazuje, w jaki sposób różne materiały i artefakty, m.in. kamienie runiczne i rogi używane do picia napojów, mogą „nosić" opowieści. Zwraca również uwagę na tak zwany proces europeizacji kultury materialnej i tekstualnej na Północy w epoce wikingów i średniowieczu.

W kolejnym artykule Olof Sundqvist na nowo interpretuje proces chrystianizacji Skandynawii, koncentrując się na stopniowym zaniku religii nordyckiej oraz podkreślając rolę królów wikingów i innych lokalnych aktorów w demontażu rodzimych struktur religijnych.

Artykuł Ármanna Jakobssona bada wilcze, nieuchwytne figury przeciwników otaczających bogów w staronordyckich narracjach mitologicznych i stawia pytanie, czy ci nieokreśleni antagoniści mogą być postrzegani jako silniejsi i bardziej przebiegli od samych bogów.

Sirpa Aalto analizuje wpływ sztucznej inteligencji na rozpowszechnianie narracji pseudohistorycznych o pradawnym fińskim królestwie. Badaczka pokazuje, jak sztuczna inteligencja sięga nie tylko po sagi islandzkie, lecz także po niewiarygodne strony internetowe, i w ten sposób powiela błędne informacje o historii Finlandii.

Sekcję tę zamyka artykuł poświęcony literaturze islandzkiej późnego średniowiecza. Wykorzystując teorię możliwych światów oraz koncepcję *storyworlds*, Rebecca Merkelbach analizuje, w jaki sposób elementy postrzegane jako „inne" – takie jak zjawiska paranormalne czy odległe przestrzenie geograficzne – były integrowane w narracjach sag.

Kolejna sekcja dotyczy literatury od XIX wieku do czasów współczesnych. Otwiera ją artykuł Magdaleny Wasilewskiej-Chmury o obrazie małżeństwa, zdrowia i choroby w szwedzkiej powieści kobiecej XIX wieku na przykładzie twórczości Marie Sophie Schwartz. W tym samym dziale umieszczamy również tekst Laury Santoo o reprezentacji traumy w języku wizualnym w dwóch fińskich powieściach graficznych – *Homepäiväkirja* autorstwa Lauriego Ahtinena oraz *Memento mori*, której autorką jest Tiitu Takalo. Rozważania literackie zamyka artykuł autorstwa

Giovanniego Za o krytyce szwedzkiego państwa dobrobytu w powieści *Grisjakten* Pera Christiana Jersilda.

W dziale „Kultura i społeczeństwo" znajdą Państwo artykuł Grzegorza Bonusiaka dotyczący repatriacji szamańskiego bębna jako praktyki symbolicznej w kulturze Saamów. Kolejny tekst autorstwa Marty Laskowskiej traktuje o paralelach i różnicach w dążeniach niepodległościowych oraz o tworzeniu się państwowości Polski i Finlandii. W tegorocznym numerze prezentujemy również jeden artykuł językoznawczy. Kamil Federyga przygląda się w nim metaforom stosowanym w szwedzkiej oraz polskiej terminologii budowlanej.

Wśród tekstów naukowych pojawia się – już tradycyjnie – dział debiutów. W tym roku czytelnicy mogą zapoznać się z rozważaniami Julii Piaseckiej o intertekstualnych relacjach łączących sztuki Larsa Noréna *Natten är dagens mor* i *Kaos är granne med Gud* z dramatem Eugene'a O'Neilla *Zmierzch długiego dnia*. Kolejny artykuł również pisany jest z perspektywy komparatystycznej – Aleksandra Brożek-Sala dokonuje w nim jungowskiego odczytania figury ojca w *Sklepach cynamonowych* Brunona Schulza oraz *Córce rzeźbiarza* Tove Jansson.

W części „Recenzje i komunikaty" oprócz wspomnianej wcześniej relacji Jakuba Morawca znalazły się jeszcze trzy teksty. Jørgen Veisland omawia monografię Heleny Bodin *Elden är lös! Janghen var! Konstantinopel som flerspråkig litterär värld 1878–1922*, podkreślając erudycyjny charakter publikacji ukazującej Konstantynopol jako przestrzeń inspiracji dla twórców europejskich, wśród których znalazły się między innymi urodzona w Warszawie duńska pisarka i malarka Elisabeth Jerichau Baumann (1818–1881) oraz szwedzka pisarka Elsa Lindberg-Dovlette (1874–1944). Tekst Mariusza Jakimowicza opisuje wystawę „Hanna Hirsch Pauli. Sztuka bycia wolnym", przygotowaną przez Nationalmuseum w Sztokholmie (2025) i prezentowaną w Den Hirschsprungske Samling w Kopenhadze (2026), która eksponuje twórczość szwedzkiej malarki jako proces autokreacji w kontekście relacji społecznych oraz przemian kulturowych. Natomiast Maria Sibińska przybliża film dokumentalny *Same mot same* („Sam kontra Sam", 2026) w reżyserii Ellen-Astri Lundby, rzucający światło na konflikt toczący się w Västerbotten między społecznością Saamów Południowych a północnosaamskimi hodowcami reniferów, przymusowo przesiedlonymi z Karesuando do Västerbotten na mocy decyzji podjętej przez szwedzkie władze w latach 20. XX wieku.

Tegoroczny numer *Studia Scandinavica* powstał w wyniku redakcyjnej współpracy między Gdańskiem, Katowicami i Warszawą. Wspólnie zatem – w imieniu Redakcji – życzymy inspirującej lektury.

Maria Sibińska (Uniwersytet Gdański)
Jakub Morawiec (Uniwersytet Śląski)
Carina Damm (Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk)
Annett Krakow (Uniwersytet Śląski)
Marta Hajdyła (Uniwersytet Gdański)

Foreword

We warmly invite you to read the latest issue of *Studia Scandinavica*. This year's edition opens with five articles based on the keynote lectures presented at The 19th International Saga Conference, "Sagas and Otherness". About this conference, one can read more in Jakub Morawiec's contribution in the section "Reviews and Reports".

In the first article of this section, Norwegian historian Bjørn Bandlien presents how materials and objects such as runestones and drinking-horns, among other things, can 'carry' narratives with them. In his analysis, he also turns his attention to the so-called Europeanisation process of material and textual culture in the North in the Viking Age and the Middle Ages.

In the following article, Olof Sundqvist reconsiders the Christianisation of Scandinavia by focusing on the decline and eventual disappearance of Old Norse religion, highlighting the role of Viking kings and other indigenous actors in dismantling native religious structures.

Ármann Jakobsson's article explores the wolfish, elusive adversaries that surround the gods in Old Norse mythological narratives, asking whether these undefined antagonists can be understood as stronger and more cunning than the gods themselves.

The influence of artificial intelligence on the spreading of pseudohistorical narratives about an ancient Finnish kingdom is examined by Sirpa Aalto. She demonstrates how artificial intelligence resorts to not only Icelandic sagas but also to unreliable internet websites and in this way repeats and disseminates wrong information on Finnish history.

The last article in this section deals with late-medieval Icelandic literature. Resorting to theories on possible worlds and storyworlds, Rebecca Merkelbach discusses how elements perceived as 'Other' (e.g., paranormal phenomena and distant geographical spaces) can be integrated into sagas.

The next section is devoted to literature from the nineteenth century to the present day. It opens with an article by Magdalena Wasilewska-Chmura examining the representations of marriage, health, and illness in nineteenth-century Swedish women's fiction, as exemplified by the work of Marie Sophie Schwartz. This section also includes Laura Santoo's contribution on the representation of trauma through visual language in two Finnish graphic novels: *Homepäiväkirja* by Lauri Ahtinen and *Memento mori* by Tiitu Takalo. The literary studies section concludes with

an article by Giovanni Za, who analyses the critique of the Swedish welfare state in Per Christian Jersild's novel *Grisjakten*.

The "Culture and Society" section features an article by Grzegorz Bonusiak on the repatriation of a shamanic drum as a symbolic practice in Sámi culture. This is followed by Marta Laskowska's study of the parallels and differences between the independence movements and the processes of state formation in Poland and Finland.

This year's issue also includes a contribution in the field of linguistics. In his article, Kamil Federyga examines the metaphors employed in Swedish and Polish construction terminology.

As has become a tradition, the scholarly articles are accompanied by a section dedicated to early-career researchers. This year, readers are invited to explore Julia Piasecka's discussion of the intertextual relationships between Lars Norén's plays *Natten är dagens mor* and *Kaos är granne med Gud* and Eugene O'Neill's *Long Day's Journey into Night*. The following article likewise adopts a comparative perspective: Aleksandra Brożek-Sala offers a Jungian reading of the father figure in Bruno Schulz's *The Cinnamon Shops* and Tove Jansson's *Sculptor's Daughter*.

In the "Reviews and Reports" section, in addition to Jakub Morawiec's previously mentioned report, there are three further texts. Jørgen Veisland discusses Helena Bodin's monograph *Elden är lös! Janghen var! Konstantinopel som flerspråkig litterär värld 1878–1922*, emphasizing the erudite character of the publication, which presents Constantinople as a space of inspiration for European writers, including the Warsaw-born Danish writer and painter Elisabeth Jerichau Baumann (1818–1881) and the Swedish writer Elsa Lindberg-Dovlette (1874–1944).

Mariusz Jakimowicz's text presents the exhibition *Hanna Hirsch Pauli. The Art of Being Free*, prepared by the Nationalmuseum in Stockholm (2025) and shown at Den Hirschsprungske Samling in Copenhagen (2026), which highlights the Swedish painter's work as a process of self-creation in the context of social relations and cultural transformations.

Meanwhile, Maria Sibińska discusses the documentary film *Same mot same* ("Sami vs. Sami", 2026) by Ellen-Astri Lundby, which sheds light on the ongoing conflict in Västerbotten between the South Sámi community and North Sámi reindeer herders who were forcibly relocated from Karesuando to Västerbotten following a decision by the Swedish authorities in the 1920s.

This year's issue of *Studia Scandinavica* was created through editorial cooperation between Gdańsk, Katowice, and Warsaw. Together, we wish you an inspiring read on behalf of the Editorial Office.

Maria Sibińska (University of Gdańsk)
Jakub Morawiec (University of Silesia in Katowice)
Carina Damm (Tadeusz Manteuffel Institute of History, Polish Academy of Sciences)
Annett Krakow (University of Silesia in Katowice)
Marta Hajdyła (University of Gdańsk)